

Sygn. akt III CSK 108/07

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 23 października 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Hubert Wrzeszcz

SSA Michał Kłós

w sprawie z powództwa S.F.
przeciwko R.L.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 23 października 2007 r.,
skargi kasacyjnej pozwanego
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 19 września 2006 r., sygn. akt [...],

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy Sąd Gospodarczy w K. wyrokiem z dnia 14 września 2006 r. zasądził od pozwanego i powoda wzajemnego na rzecz powoda (pozwanego wzajemnego) kwotę 230.397 złotych z ustawowymi odsetkami, a w pozostałym zakresie jego powództwo oddalił, zaś powództwo wzajemne oddalił w całości.

Sąd ten ustalił, że w związku z realizacją inwestycji strony łączyło szereg umów, na podstawie których powód wykonywał różnego rodzaju roboty o charakterze budowlanym na zamówienie pozwanego. W dniu 21 sierpnia 2003 r. strony zawarły umowę, zgodnie z którą powód miał wykonać na rzecz pozwanego roboty ziemne za wynagrodzeniem, które w oparciu o kosztorys ofertowy zostało określone wstępnie na kwotę 300.000 złotych netto, natomiast faktyczne wynagrodzenie miało być ustalone na podstawie cen jednostkowych przyjętych w kosztorysie ofertowym oraz ilości wykonanych robót, potwierdzonych przez inspektora nadzoru i zatwierdzonych przez pozwanego. Kosztorys ofertowy stanowił integralną część umowy.

Sąd I instancji stwierdził, iż strony łączyła umowa o roboty budowlane w rozumieniu art. 647 i następane k.c., która została stwierdzona pismem, a dochodzona przez powoda należność za wykonane prace jest w świetle jej postanowień uzasadniona, co do wysokości zasądzonej na jego rzecz kwoty. Zarzut potrącenia podniesiony przez pozwanego nie został uwzględniony, gdyż zdaniem Sądu pozwany nie wykazał, aby przysługiwała mu względem powoda przedstawiona do potrącenia wymagalna wierzytelność w kwocie 333 154,57 złotych.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany (powód wzajemny) w zakresie obejmującym zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 230 397 złotych. Wyrokowi temu zarzucił naruszenie prawa materialnego oraz prawa procesowego: art. 233 § 1, art. 3, art. 232 oraz art. 479¹² § 1 k.p.c. oraz wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 19 września 2006 r. oddalił apelację pozwanego. Sąd ten podzielił ustalenia faktyczne Sądu I instancji i przeprowadzoną

ocenę dowodów, która w jego ocenie nie wykraczała poza uprawnienia wynikające z przepisu art. 233 § 1 k.p.c. i przyjął je za podstawę własnego rozstrzygnięcia.

Odnosząc się do zarzutu dotyczącego oparcia rozstrzygnięcia o dowody, których zgłoszenie nastąpiło z naruszeniem zasady prekluzji dowodowej (art. 479¹² § 1 k.p.c.) Sąd Apelacyjny stwierdził, iż okoliczność późniejszego dołączenia załącznika do umowy nie stanowiła naruszenia tej zasady. Pozostałe zaś dowody zostały dołączone do pisma procesowego z dnia 10 stycznia 2005 r. stanowiącego równocześnie odpowiedź pozwanego na pozew wzajemny. Dlatego powołanie się na nie było uprawnione.

Od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego pozwany wniósł skargę kasacyjną, opierając ją o podstawę naruszenia przepisów postępowania i zarzucił obrazę art. 233 § 1 k.p.c., naruszenie zasady kontradyktoryjności procesu (art. 3 i 232 k.p.c.) oraz art. 479¹² § 1 k.p.c. poprzez dopuszczenie dowodów w postaci kosztorysów, które nie zostały powołane w pozwie, ani też załączone do tegoż pozwu.

Skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części, a także uchylenie poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w K. i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia, ewentualnie o uchylenie zaskarżonych wyroków i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się do pierwszego z zarzutów kasacyjnych, stwierdzić należy, iż zgodnie z brzmieniem art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie mógł zatem stanowić podstawy uwzględnienia skargi kasacyjnej.

Rozpoznając pozostałe zarzuty skargi kasacyjnej, która oparta została na podstawie naruszenia przepisów postępowania - art. 3 i 232 k.p.c. oraz art. 479¹² § 1 k.p.c., stwierdzić należy, iż skarżący formułując te zarzuty zakwestionował możliwość dopuszczenia przez Sąd z urzędu sprekludowanego dowodu.

Wymaga zatem podkreślenia, że dokonane w minionym piętnastoleciu zmiany

w przepisach kodeksu postępowania cywilnego, nie oznaczają rezygnacji z zasady prawdy materialnej. Inny niż w okresie wcześniejszym jest sposób dochodzenia do prawdy. To strony w kontradyktoryjnym procesie mają jej poszukiwać, natomiast sąd ma zadbać o to, aby reguły postępowania obowiązujące przy jej dochodzeniu zostały zachowane. Nie wyklucza to podjęcia inicjatywy dowodowej także przez sąd (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2004 r., IV CK 24/03, OSNC 2005, nr 3, poz. 45). Reguł tych, wyznaczających rozkład obowiązków obciążających strony i sąd oraz przysługujących im uprawnień w zakresie poszukiwania prawdy w cywilnym postępowaniu sądowym - charakterystycznych dla współczesnego procesu - nie przekreśla ani zasada prekluzji dowodowej, znajdująca swój wyraz w art. 479¹² § 2, art. 479¹⁴ § 2, art. 495 § 3 i art. art. 505⁵ k.p.c., ani systemem władzy dyskrecjonalnej sędziego (art. 207 § 3, art. 217 § 2, art. 242 k.p.c.). Rozszerzenie bowiem zakresu środków gwarantujących zasadę koncentracji materiału procesowego - przez wprowadzenie reguły, zgodnie z którą zaniebdania stron w zakresie zgłaszania na określonym etapie postępowania twierdzeń, dowodów i zarzutów, nie mogą być konwalidowane w późniejszym czasie - nie przekreśla możliwości dojścia do prawdy.

Dał temu wyraz Sąd Najwyższy przy interpretacji przepisów, według których prowadzone są sprawy gospodarcze, zwracając uwagę, że dla strony należycie dbającej o swoje interesy, szczególnie dla przedsiębiorcy mogącego zapewnić sobie profesjonalną obsługę prawną, przepisy realizujące system prekluzji procesowej nie powinny stanowić przeszkody w prowadzeniu procesu i wykazaniu wszystkich swych racji. Wychodząc z tych założeń Sąd Najwyższy w najnowszym orzecznictwie stwierdził, że: w postępowaniu w sprawach gospodarczych pozwany traci prawo powoływania twierdzeń, zarzutów oraz dowodów na ich poparcie, niepowołanych w odpowiedzi na pozew, bez względu na ich znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, chyba, że wykaze, iż ich powołanie w odpowiedzi na pozew nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikała później (uchwała z dnia 17 lutego 2004 r., III CZP 115/03, OSNC 2005, nr 5, poz. 77); w postępowaniu w sprawach gospodarczych powództwo wzajemne może być wytoczone w terminie określonym w art. 204 § 1 k.p.c., nie można go jednak skutecznie oprzeć na twierdzeniach, zarzutach i dowodach, które

uległy prekluzji na podstawie art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. (uchwała z dnia 4 czerwca 2004 r., III CZP 28/04, OSNC 2005, nr 4, poz. 63); w postępowaniu w sprawach gospodarczych niepowołanie w odpowiedzi na pozew zarzutów i twierdzeń mających znaczenie dla oceny legitymacji czynnej oraz zasadności powództwa, pozbawia pozwanego prawa zgłaszania w tym zakresie zarzutów w toku postępowania (wyrok z dnia 19 stycznia 2005 r., I CK 410/04, OSNC 2006, nr 1, poz. 7); sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę w każdym stanie sprawy nieważność czynności prawnej (art. 58 § 1 k.c.), jednak tylko na podstawie materiału zgromadzonego zgodnie z regułami wskazanymi w art. 479¹² § 1 i art. 381 k.p.c. (uchwała z dnia 17 czerwca 2005 r., III CZP 26/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 63); przepis art. 479¹² § 1 k.p.c. jest normą procesową o charakterze bezwzględnie obowiązującym (wyrok z dnia 21 kwietnia 2005 r., III CK 541/04 – nie publikowany); sąd drugiej instancji, rozpoznając apelację, pomija dowód przeprowadzony przez sąd pierwszej instancji z naruszeniem art. 479¹² § 1 k.p.c. - niepublikowany).

Sąd Najwyższy konsekwentnie zatem podkreśla znaczenie zasad prekluzji procesowej (dowodowej) oraz dyskrecjonalnej władzy sędziego w dochodzeniu do prawdy materialnej, które stanowi jeden z zasadniczych celów procesu sądowego.

Współczesne postępowanie cywilne realizując model postępowania kontradyktoryjnego nie eliminuje całkowicie - jak już zaznaczono - udziału sądu w dochodzeniu do prawdy. Zachowana możliwość działania przez sąd z urzędu stanowi gwarancję, że zwłaszcza w sprawach, w których wyraźnie dominuje pierwiastek publicznoprawny dochodzenie prawdy materialnej nie zostanie pozostawione wyłącznie stronom. Na znaczenie art. 232 zdanie drugie k.p.c. w kontekście zasady prekluzji dowodowej zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 lutego 2006 r., III CK 341/05 (OSNC 2006, nr 10, poz. 174), wskazując, że nie jest wyłączone dopuszczenie przez sąd z urzędu - na podstawie art. 232 zdanie drugie k.p.c. - dowodu, który nie może być powołany przez stronę na podstawie art. 479¹² § 1 k.p.c. Stanowisko to wskazuje, że adresatem reguł prekluzji dowodowej są strony, nie jest nim zaś sąd rozpoznający sprawę. To spostrzeżenie uzupełnić należy stwierdzeniem, że w sprawach, w których obowiązują reguły prekluzji dowodowej

skorzystanie z przyznanej sądowi dyskrecjonalnej władzy w zakresie dopuszczenia dowodu powinno być szczególnie rozważne i podejmowane z umiarem. Dopuszczenie przez sąd z urzędu dowodu, który dla strony uległ sprekludowaniu, powinno znajdować usprawiedliwienie w konkretnych okolicznościach sprawy, w przeciwnym bowiem razie sąd naraża się na zarzut naruszenia prawa do bezstronnego sądu i odpowiadającego mu obowiązku przestrzegania zasady równego traktowania stron (art. 32 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). W rozpoznawanej sprawie pozwany formułując zarzut wskazał na kosztorys ofertowy, który został złożony do akt przez powoda w toku postępowania i to na wezwanie Sądu. Podkreślenia wymaga, iż kosztorys ten stanowił załącznik do umowy stron, będąc jej integralną częścią. Umowa zaś jako dowód została powołana już w pozwie. Pozostałe dowody, w tym kosztorys powykonawczy zgłoszone i dołączone zostały do odpowiedzi powoda na pozew wzajemny. Ich powołanie na tym etapie postępowania było zatem uprawione.

Uwzględniając powyższe Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).